

Asia: VN/20427/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi toimintasuunnitelmaksi helteen terveyshaittojen ehkäisemiseksi

Lausunnonantajan lausunto

1 Tausta

Pitkittyvät hellejaksot ovat merkittävä ja kasvava kansanterveydellinen riski Suomessa. Ilmaston lämpeneminen ja väestön ikääntyminen lisäävät helteeseen liittyviä terveyshaittoja erityisesti ikääntyneiden, pitkäaikaissairaiden ja muiden haavoittuvien väestöryhmien keskuudessa. Hellekuormitus voi lisätä sairastavuutta, kuolleisuutta sekä kuormittaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää ja muuta kriittistä infrastruktuuria. Kansalliselle, poikkihallinnolliselle ja systemaattiselle varautumiselle on siten perusteltu tarve.

2 Toimintasuunnitelman tavoitteet

Pirkanmaan hyvinvointialue näkee toimintasuunnitelman tavoitteet hyvinä ja kannatettavina, erityisesti vastuiden selkiyttäminen on tärkeää.

3 Riskiryhmät ja haavoittuvuutta lisäävät tekijät

Toimintasuunnitelma tunnistaa keskeisiksi riskiryhmiksi iäkkäät henkilöt, pitkäaikaissairaat, pienet lapset, raskaana olevat, toimintakyvyltään heikentyneet sekä kuumuudelle altistuvat työntekijät. Muita tunnettuja riskiryhmiä ovat mm. tiettyjen lääkkeiden käyttäjät.

4 Riskienhallinta sekä varautumisen ja sopeutumisen koordinointi

Hellevarautumisen riskienhallinta edellyttää selkeää kansallista ohjausta ja toimivaa poikkihallinnollista koordinointia. Varautumisen ja sopeutumisen integrointi osaksi valmiussuunnittelua, riskienarviointia ja strategista ohjausta kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla on keskeistä. Varautumisen avulla tulisi voida turvata sote-palvelutuotannon jatkuvuus.

5 Hellevaroitussjärjestelmä

Ajantasainen ja vaikuttava hellevaroitussjärjestelmä on keskeinen keino vakavien terveyshaittojen ehkäisyssä. Toimintasuunnitelmassa esitetty viranomaisille suunnatun varoittamisen kehittäminen sekä LUOVA-järjestelmän hyödyntäminen varoitusten välittämisessä ovat kannatettavia. LUOVA-varoitusoikeus tulisi saada hyvinvointialueille, jolloin se kattaisi sekä pelastustoimen että sosiaali- ja

terveydenhuollon näkökulman kaikilla hyvinvointialueilla ja olisi itsenäisesti hyödynnettävissä myös muilla kuin yliopistollisilla hyvinvointialueilla, joissa sote-valmiuskeskukset sijaitsevat.

6 Viestintä

Lausunnonantaja pitää perusteltuna, että helteeseen liittyvä viestintä on suunnitelmallista, ennakoivaa, yhtenäistä ja kohdennettua eri toimijaryhmille ja väestöryhmille. Kansallisen viestinnän koordinoinnin ja vastuiden selkeyttäminen on kannatettavaa. Hyvinvointialueilla on tärkeää määrittää selkeät viestintävastuut ja -kanavat.

7 Helleaaltoihin liittyvä valmius ja varautuminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa korostuvat potilas- ja asiakasturvallisuus, toimitilojen lämpöolosuhteiden hallinta, henkilöstön riittävyys sekä palvelujen jatkuvuus. Kappaleeseen 7.2 olisi hyvä nostaa esille myös helteen vaikutukset steriilien tarvikkeiden säilytykseen ja välinehuoltoon. Lisäksi kuumuus ja siihen liittyvä korkea ilmankosteus voivat lisätä potilaiden infektioriskiä.

Kotihoidon asiakkaiden kotien lämpötilojen seuranta on haasteellista, koska asiakkaan luona käyvät työntekijät vaihtuvat ja lämpötilan seurantaan tarvittavat mittarit puuttuvat. Asuntojen jäähdyttämiseen liittyvä suunnittelu asiakkaan kanssa vaatii henkilöstön perehdyttämistä ja taloteknistä osaamista. Näin ollen kirjallisten ohjeiden tai tarkistuslistojen laatiminen henkilöstölle on tarpeen.

8 Pidemmän aikavälin toimenpiteet

Yhdyskuntarakenteen kehittämisessä erityistä huomiota tulee kiinnittää haavoittuvien ryhmien käyttämiin tiloihin, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon toimitiloihin ja varhaiskasvatuksen tiloihin.

9 Työterveys ja työsuojelu

Työturvallisuuslain mukaan työnantajan vastuulla on työturvallisuuden riskiarviointi, todettujen riskien poistaminen tai mikäli poistaminen ei ole mahdollista niin niiden alentaminen erilaisilla toimenpiteillä.

Hellekuormitus on merkittävä työterveys- ja työturvallisuusriski erityisesti kuumalle altistavissa työtehtävissä. Toimintasuunnitelman esittämät linjaukset riskinarvioinnin, ohjeistuksen, tautoutuksen ja palautumismahdollisuuksien kehittämisestä ovat perusteltuja. Tässä on huomioitava, että työterveyshuolto ei voi luovuttaa työnantajalle työntekijöiden terveystietoja. Työterveyshuollon, työsuojelun ja työnantajien yhteistyö on keskeistä työntekijöiden terveyden ja työkyvyn turvaamisessa. Vaikuttavuutta toisi työturvallisuusvastuiden mukaisesti lisätä tietoutta helteen vaikutuksista työntekijöiden työhön.

Suunnitelmassa on hyvin kirjattu sairauksia, joissa helle altistus on erityisen haitallista. Näiden sairauksien esiintyvyys lisääntynee yli 55-vuotiaiden työntekijöiden joukossa. Olisiko mahdollista suunnitelmassa / toimenpiteissä pohtia 1.6.2023 muuttuneen työterveyslain kautta yli 55-vuotiaiden työssä jaksamisen tunnistamista helteellä ja sen huomioimista työturvallisuusriskiarvioinneissa.

10 Seuranta ja arviointi

Toimintasuunnitelman toimeenpanon ja vaikuttavuuden arviointi edellyttää systemaattista seuranta.

11 Toimenpiteet

Toimintasuunnitelmassa todetaan, että sen toimeenpano tulisi aloittaa perustamalla toimintasuunnitelman jalkauttamista edistävä kansallinen seurantaryhmä. Seurantaryhmän on syytä ottaa kantaa jalkauttamisen suunnitelmiin sekä vuositason tavoitteisiin. Toimenpiteiden seuranta viiden vuoden päästä on hyvä tavoite kansallisesti, mutta asian edistymistä toimintasuunnitelman julkaisun ja jalkauttamisen jälkeen on syytä seurata tiiviimmin.

Työterveyshuolto ja työsuojelu toimenpiteet ovat kannatettavia, kun ajatellaan erilaisia työpaikkoja Suomessa. Hyvinvointialueen tehtävissä toimiville työntekijöille osa näistä vaikuttaa ylimitoitetuilta, huomioiden helteen vaikutus ja työn kuormitus.

Liite Toimijoiden ja sidosryhmien roolit ja vastuut hellevarautumisessa

Ensihoitoa koskevassa osuudessa puhutaan evakuoinnista sosiaali- ja terveydenhuollon päivystykseen. Pirkanmaan hyvinvointialue ehdottaa, että evakuointi sana korvattaisiin termillä potilaan siirto sosiaali- ja terveydenhuollon päivystykseen. Potilaan siirto perustuu vointiin ja olosuhteisiin pohjautuvaan arvioon potilaan hoidon tai tuen tarpeesta.

Yleisiä huomioita

Toimintasuunnitelma on kattavasti valmisteltu ja ottaa hyvin huomioon eri toimijoiden vastuut. Valtakunnallisesti valmisteltavat materiaalit auttavat hyvinvointialueita viemään toimenpiteet käytäntöön.

Moksén Heidi
Pirkanmaan hyvinvointialue - hyvinvointialuejohtaja Marina Erhola